

KABDEBŐ LÓRÁNT

A magyar Ördögsgiget

EGY EMLÉKEZÉS, AMELY A SZENVEDÉSBEN
ÖSSZEKÖTI A NEMZETET

A szoba egyik sarkában Dobos Marianne nemrég fejezte be ismertetését a *Goli Otok, a Pokol-sziget Tito gulágja az Adrián* című megrázó Domonkos László-riportkötetről, én meg itt, a másik sarokban, a másik gépen kezdem Fóthy János *Horthyliget, a magyar Ördögsgiget* című emlékező dokumentumának, „emlék”-iratának újabb kiadását bemutatni a magyar olvasóközönségnek. Mert hiába keresem a Magyar Nagy-Lexikonban a nevét, ebben a nagyszerű műveltségi összefoglalásban, amit valaha, az internet korszaka előtt azért vettem, hogy legyen az unokáimnak az emberiség történelméről az értékeket összefogó kézikönyvük majd, amivel tájékozódhatnak a magyar múlt számba vételéről is. De hiába ütöm be nevét a Google magyar változatába is, bár ott már egy készülékben lévő jegyzetet is találhatok, és a most újra megjelent könyvének a Jelenkor folyóiratban publikált részletével találkozhatok. „SZÓCIKK: Fóthy János, író és kritikus, szül. 1893 Iskolái elvégzése után újságíró lett. A Nyugatba, Múlt és Jövőbe és más lapokba számos verset írt. Fejlett formaművészetről tanúskodó verskötete Üvegház címen jelent meg. Igazgyöngy c. vígjátékát 1921, a Nemzeti Színház Kamaraszínháza hozta színre. Jelenleg a Pesti Hírlap színikritikusa.” (Majd alatta még apróbb betűvel: „Ez a címszó a Magyar Zsidó Lexikonban (1929, szerk. Újvári Péter) található. Az ismertetett és korrektúrázott szövegben előfordulnak még hibák, úgyhogy a szócikk pontos szövegének és külalakjának megtekintéséhez nyissa meg a digitalizált oldalképet! Ez a(z) 1552. címszó a lexikon => 290. oldalán van. Az itt olvasható változat forrása: Nagy Péter Tibor: Az 1929-es magyar zsidó lexikon adatbázisa. Szociológiai adatbázisok No. 1. WJLF, Budapest, 2013”). Hát igen, ennyit az irodalmi dicsőség mulandóságáról. Hozzátenném, hogy a mostani kiadásban mint a Pesti Napló szerkesztője említődik. Pesti Hírlap, vagy Pesti Napló? Oly mindegy mára? Pedig hát a most, a Scholar Kiadó által megjelentetett második kiadását olvasva maradandó értékű prózairodalmi alkotást hozott létre életével és emlékezésével. Méltó társát Szép Ernő *Emberszag* című remekművének.

De az irodalmi lexikonokkal se járt jobban. Az 1963-ban elindult háromkötetes Irodalmi lexikon 1963-as első kötete ennyit tud róla: „(Kaposvár, 1893 –): újságíró, író. Írásait fővárosi irodalmi és napilapok közölték. Művei: *Üvegház* (versek, 1921); *Die Perle* (Lustspiel, 1927); *Narcissus tükre* (versek, 1933); *A csodálatos völgy* (regény, 1935); *Csillagok útja* (regény, 1938); *Léda és hattyú* (regény, 1944; ez utóbbi kettő olaszul is megjelent); *Horthy-liget – a magyar Ördögsgiget* (1945).” A rendszerváltás utáni Akadémiai kiadású Új Magyar Irodalmi Lexikon, az UMIL pedig ekként „részletezi” munkásságát 1994-ben: „(Kaposvár, 1899. aug. 15. – Bp., 1979. aug. 28.): író,

műfordító, költő, újságíró. Fővárosi lapok munkatársa volt. Több regénye olasz nyelven is megjelent. Fordított Feuchtwanger, A. France, A. Huxley, Ilf-Petrov, Maugham, E. Poe, H. G. Wells, Stefan Zweig műveiből. M. Üvegház, v., 1921; Narcissus tükre, v., 1933; A csodálatos völgy, r., 1935; Horthy-liget – a magyar Ördögsgiget, r., 1945. M. P. J.”

Én joggal számonkérhetem utóélete ismeretét. Hiszen Szabó Lőrinc pályaképét megrajzolva, ismertem régóta a költő Fóthy János alakját. Honnan? a *Kisnaplóból*. Egy kezdődő és egy lassan társaságivá hidegülő barátság története olvasható ki, ha puzzle-szerűen egy-két utalásból a Szabó Lőrinc szövegüniverzumot bemutató Osiris Klasszikusok *Vallomás* című kötetének névmutatója jóvoltából összeállítom történetüket. „Lassan egész társaság gyűlt össze. Fóthy János, fiatal költő, a *Szózat* munkatársa; mutatott egy igen szép szonettjét. Nagyon kedves ember, igen szereti a németeket. Azt hiszem, szeretni fogjuk egymást. Már vagyunk hárman: Fóthy, Sárközi és én.” „Fóthy Jánossal összetegeződünk, Babits, Komjáthy és én.” „A Centrálban sorba a következő emberek jöttek össze: Én, Fóthy, Babits, Földi, Móricz, Király, Trócsányi Z., Schöpflin. Szóval az egész modern Menagerie.” „Schöpflin Aladár rendszeren bejár a Centrálba; de se vele, se többi ismerőseinkkel nem esett semmi újság. Fóthy helye még mindig nincs betöltve; nagyon fontos dolgok vannak napirenden – mondja Schöpflin –, és egy ilyen mellékes állással most nem törődnek a szerkesztők. Pedig látszik, hogy ő maga igen szeretné.” „Este járt nálam Sárközi. Mégis csak kedvesebb és nemesebb ez a fiú, mint a Fóthy. Fóthyban van jó adag hajlandóság a szélhámosásra. Sárközi egyike a legbecsületesebb embereknek a világon.” „Fóthy mutatott 5 szonettjét. Nem találtam őket kedvem szerint valóknak.” „Nagyon idegenül érzem magamat. Otthon szeretnék már lenni, és *enni, enni, sokat!!!*” „Fóthy hazautazott másfél hónapra; persze neki aranyélete van!” „A *Nyugatban* megjelent fordításaim kedvező fogadtatásra találtak; gratulált az öreg Heinrich Gusztáv is. (Zolnai, Hevesi Ivan, Fóthy és még elegenden.)” (SZABÓ Lőrinc: *Vallomások. Naplók, beszélgetések, levelek*, szöveggyűjtemény, jegyz., életrajz, utószó HORÁNYI Károly, KABDEBŐ Lóránt, Bp., Osiris, 2008 [Osiris Klasszikusok]; interneten: www.irodalmiakademia.hu, SZABÓ Lőrinc címszó alatt).

De azért az első kötetéről megírja a kritikai bemutatást Szabó Lőrinc is. Kiolvasható belőle, mint nem egy társasági barátjáról ekkoriban, hasonló terjedelemben készített írásából kitűnik: nem a vers lesz a fő „terep” írói munkásságának.

Fóthy kész költő, versei érettek, befejezettek és kötete ennek megfelelő irodalmi követelményekkel lép fel. Nincs benne semmi forrongás, ez azonban nála nem letisztulást, hanem korai zátonyra jutást jelent. Ő szűk skálájú, páváskodó lélek, akit a sznobság annyira fojtogat, hogy azt az őszinte és közvetlen hangot, amelyben minden líra varázsereje rejlik, csak néha halljuk ki verseiből. Az „új” követelménytől itt teljesen el kell tekintenünk. Ezt hangsúlyozva azonban be kell vallani, hogy kitűnő technika, előkelőség, finomság és nőiesség jellemzik a kötetet, melyben sejtelmes álomhangulatokat, kecses, jó rímekre csiszolt, de csak néha tartalmas gondolatokat,

fáradt és zsúfolt színezésű képeket találunk Babits és Tóth modorában. Törékeny ember; szabadvers-féle törekvései mutatják, hogy mennyire nincs még ereje felszabadulni a konvenciók alól, hiszen legvadabbnak szánt szerelmi őrjöngésében is a vágyak kupolájáról ír és zománcozással és ötvözéssel törődik. *Üvegház*: a cím jellemző és amellettt ítéletet is mond a kötetről. E szépmetszésű versek természetesen sokkal jobbak a köznap lírai termékeinél, de magasabbról ítélve majdnem feleslegesek. Ami jó bennük, az a divatjamúlt parnasszizmus halott csillogása.)„*Pesti Napló*, Irodalmi kis tükör, 1921. szeptember 4. 9. Sz. L. szignóval. Kötetben: SZABÓ Lőrinc: *Irodalmi tanulmányok, előadások, kritikák, szöveggond., jegyz., utószó* KEMÉNY Aranka, Osiris, Budapest, 2013. [Osiris klasszikusok] 954–959. Interneten: www.irodalmiakademia.hu, SZABÓ Lőrinc címszó alatt).

Kosztolányi is kritikára méltatja, nem is akarhol! A Nyugat 1921. november 1-i, 21. számában! Miként az együtt induló kortárs, ő is stilsztikai szemlét tart az újabb nemzedék felett, és hasonlóan látja ennek a szerzőnek és ennek a kötetnek a helyét. Csak kevésbé karcosan, egy megértő báty szemével figyeli, és magyarázza az olvastakat:

Aki figyeli betűkön át a korok lelkét, s a régi költők verseit öntudatosan olvassa, az észreveszi, hogy húsz-harminc évnyi időközökben bizonyos szavak, főnevek, vagy jelzők kísértetiesen visszatérnek a költeményekben anélkül, hogy az írók egymásra hatottak volna. Ezeket a szavakat nem akarom divatos, vagy nyegle szavaknak nevezni. Inkább végzetes és szükségszerű szavak, melyek egy kor lelki életét, a kortársak összetartozóságát mutatják s egyaránt előfordulnak úttörőknél és követőiknél. 1820-tól 1840-ig a magyar költeményekben gyakran látom ezeket: „haza...”, „hősi...”, „érzelem...”, 1840-től 1860-ig a forradalom előző és követő korszakában: „villám...”, „szabadság...”, „természet...”, 1860-tól 1880-ig az epigonok idilljeiben: „virág...”, „könny...”, „tündér...”, 1880-tól 1900-ig a kialakuló fővárosi líra divatjakor: „aszfalt...”, „édes...”, „szomorú...”, 1900-tól 1920-ig, a sejtések, háborúk, forradalmak idején: „láz...”, „ájult...”, „Élet...”.

Arra célzok ezzel, hogy a költők szemléletében, azáltal, hogy kortársak, bizonyos egyöntetűség is mutatkozik és egymástól függetlenül hasonlóan rezzennek meg. Az idegorvos, ki betegét vizsgálja, egy szót ejt ki előtte, melyre neki azonnal, gondolkodás nélkül válaszolnia, reagálnia kell és az, amit kimond, a „reakció” szó. Ilyen „reakció” szavai vannak minden kor lírájának, a mai lírának is. Több első verseskönyvet olvastam mostanában tehetséges fiatal költőktől, kik nem bitorolják a művész nevet s nagy munkájukhoz komoly lelkeséggel, becsületos felkészültséggel fognak és látom, hogy már sok közös vonás van, mely összefűzi őket. Erősen érzik, hogy elmúlt egy irodalmi forradalom, melynek ők nem harcosai, hanem békés polgárai, kik gazdálkodnak a szerzett értékekkel, lehiggadtak, nyugodtabbak, mint akik előttük jártak. Ízlésük pallérozott. Eszközeikben választékosak. Az első verskötet, melyben az átalakulás és kezdés korszakaiban sok a salak, próbálkozás, korcs stíl, nálunk egyenletes, szinte akadémikus. Filológiai és irodalmi műveltségük, mesterségbeli tudásuk álta-

lában nagyobb, mint az 1900-belié. Nem a költő apostoli és prófétai hivatását hangsúlyozzák, mint például Ady is, ehelyett van más romantikájuk, a mindenkitől távol álló művész hite. Nem vállalnak közösséget az expresszionizmus, futurizmus, dadaizmus követőivel, kik megbontják a formát és szabad versekben írnak, hangkörük nem tág, formájuk meglehetősen zárt. Új árnyalatokat, összhangzásokat keresnek azokhoz, melyeket örökre kaptak elődeiktől. Nem érdesek, de a nagyobb vonalú kezdeményező erő is szunnyad még bennük.

Fóthy János, első verseskönyvével, közéjük tartozik. A kötet címe: Üvegház. Íme a kor „reakciós” szava. A költő nem törődve azzal, hogy Maeterlinck a verseit szintén e cím alatt jelentette meg (Serres chaudes), azt tartotta fontosnak, hogy érzékeny és remegő művészabrándjai fölé üvegpalatát vonjon. Holott nem is azok a forró, fülletg, délutáni látományok kísértének itten, mint a belga poéta lírájában. A levegő tiszta, a vonalak élesek. Esménye közelebb esik ahhoz, melyet Theophile Gautier valószínűleg meg (Les Emaux et Caméras). Az ő üvegháza tulajdonképpen elefántcsonttorony, melyben a művész bezárkózva él. Nem forradalmár ő, az újabb irányokkal szemben a régi impresszionista-szimbolista művészet hű őrzője, egy ifjú ellenforradalmár, ki meleg rajongással védi meg, szonettben a művészet jogát. Legszebb verse a versről szól. Ennek a szonettjének nemes, biztos íve, gazdag hangszerelése, világossága és költői tömörítése teljes fogalmat ad tehetségéről s arról, mit várhatunk tőle a jövőben. Világzsemlélete mindig esztétikai. Harctéri és szerelmes költeményeiben is, még az utolsó két nagyobb versében is (az Ellipszisen, Himnusz a távoli Élethez), melyben metafizikai hangokat pedz. Ezek a fiatalok költők, kik így jelentkeznek, az újabb magyar irodalom általános nagy színvonalát és a fejlődés ígérését jelzik. Őnála is ki kell emelnem, milyen öntudatosan és gazdagon ír magyarul. Ezt a hatalmas zongora-nyelvet biztosan kezeli, mint valami fiatal zongoraművész, ki futamaival, skáláival, könnyedségével elkápráztat. Általában azt mondhatom, ismeri és tudja azt, amit elődei. Az acélos megütést, mely világosságot és derűt teremt s a puha billentést is, mely tétova abrándokat ébreszt bennünk. Ennyi eszköz és képesség birtokában indul célja felé. Rajta múlik, hogy a sok értékből, mely első könyvében van, alkotás legyen.

Aztán vezető újságíró lesz, a Pesti Hírlap szerkesztője. Ebbéli munkásságának is, két-féle visszhangja is megjelenik emlékezéseiben, a magyar „pokolszigeten” szembesül újságírói rangjával.

Riport lesz belőlünk.

Eltaláltuk – egy hónap múlva már Horthyligetre Terus csomagot küldött, és ebbe – bámulatos leleményességgel – úgy csempészte bele a „Harc” című kloáka-újságnak azt a számát, amelyben Somody úr Tsuk-telepi riportja megjelent, hogy egy darab szappant burkolt be vele: „A zsidótoll utolsó mohikánjai az internálótáborban” – ez volt a riport címe, a közbetördelt fénykép pedig a Pesti Hírlap munkatársait ábrázolja a Tsuk-gyár udvarán. Szerénységemet még külön is megtisztelte Somody kollega úr:

Katona József István: Szent Márton álma

a képalírásban mint a Pesti Hírlap „rettegett” kritikusat említ, bár – tudja Isten – nem tudok visszaemlékezni, hogy valaha valaki is rettegett volna tőlem.

A másik szembesülés „civil” múltjával egy feltehetően csepeli munkással való beszélgetésében történik meg:

Szerencsémre a fiatal munkafelügyelő nem csupán látszott rokonszenvesnek, hanem az is volt valóban. Megmagyarázta, hogyan csináljam, aztán egy idő múlva visszajött, és beszélgetni kezdett velem.

– Mi volt ön civilben? – kérdezte barátságosan.

– Újságíró.

– Melyik lapnál dolgozott?

– A Pesti Hírlapnál.

– Milyen néven írt?

– A rendes nevemen: Fóthy János.

– Ön Fóthy? – nézett rám csodálkozva. – Sok cikkét olvastam. De hát miért internálták?

– Hatvan nem árja újságírót internáltak velem együtt.

– No, jó – erősködött –, de hát az, hogy újságíró volt, nem ok arra, hogy internálják. Mit követett el tulajdonképpen?

Nem tudtam, mit válaszoljak. Láttam, hogy jóindulatú ember, sőt talán szociáldemokrata is, mint a gyár munkásainak többsége, de akkoriban és főként ott nem ártott a bizalmatlanság.

– Nem tudom, miért internáltak – feleltem –, fogalmam sincs róla. A Sajtókamarából kidobták a zsidó és zsidó származású újságírókat, és internálták őket. Ennyi az egész, amit tudok. Vagyunk itt ilyenek vagy hatvanan.

A munkafelügyelő arcán az undor enyhe árnya futott végig.

– Micsoda világ ez – mondta fejcsóválva –, micsoda örült világ! No, Isten áldja, uram – megemelte kalapját, és elment.

Tudom, gyöngöseség, de bevallom: úgy hatott rám ez a beszélgetés, hogy majdnem elsírtam magam...

És ezek után, én magam sem tudom, ki is lehetett Fóthy János. Egy jólhangolt versetket is író, nevesebb újságíró, aki túlélte 1944-1945 borzalmait. Hogy a feledésből kiemelte a Scolar Kiadó, sőt dokumentum-sorozata élére emelte a sorozatot kigondoló és útjára indító Ungvári Tamás, ezzel emberi sorsok megismerésében segítségünkre érkezett, hogy ezt a remeket ismét élénk tette.

Ez a könyv a maradandóság bizonyítéka. Amikor millió számú áldozatokról beszélünk, akkor valójában a mennyiség nyomasztó szörnyűségével szembesülünk. De ez a könyv éppen arról az egyetlen embernek a keserves és értelmetlen szenvedéssorozatáról, megaláztatásáról, halálveszedelméről számol be, ami képes érzékeltetni ve-

lünk a milliós nagyságrend áldozatának megértését. Négy hónapi internáltság, kényszermunka, állandó életveszély, és mindez az emberi méltóság sorozatos megalázásával! Ezt túlélni, és erről hírt adni közvetlen a szabadulás pillanatában, ez valóban nagy írói teljesítmény. És ebben a formáltságban.

Az elvetélt költő nem szűnt meg létezni ebben az emberben, költő-kritikusai által jellemzett finom minőségisztelete a pokolsziget élővilágának érzékeltetésére tette alkalmassá. Nagy költészetté éppen ebben az emlékező prózában alakult valahai költői indíttatása. Így tudta megérteni társait, tudta a megaláztatást emberi sorssá hangszerelni. Majdhogynem humorral átvilágítani az emberben elzárt, és némi hatalom hatására kizúduló pokoli erőket. És értékelni a mélységben szenvedők méltóság tudatát.

Eddig csak Szép Ernő önméltóságát megőrző finom humorát méltattam, amellyel minden elbeszélésnél, dokumentumnál vérlázítóbban mutatta be a „nyilas úr” szörnyű tetteit. Mellette a Fóthy János megidézte internált sors hasonló stílusú bravúrral figyelmeztet: mi minden gonosz rejtőzhet a legsnájdigabban megformált emberarcú ördögökben.

És még egy: Fóthy János zsidó származása ellenére katolikus keresztény szellemét kell ebbe a szörnyű sorsú csapdahelyzetbe belehelyezni. Alapvető gondolkozása, műveltségének minden részlete ebből a keresztény indíttatásból táplálkozik. Amikor ironikusan a különböző parancsnokok sorát a bibliai ősatyák sorához hasonlítja, akkor keresztény fogalmazással, *Őszövétségről* beszél. Amikor felettük az angolszász bombázók tizenkét perc alatt tizenkétezer bombát eresztenek ki, és ők élő pajzsként kénytelenek a nácioknak dolgozó gyárakat védeni, akkor kórusban mormolják az *Üdvözlégyet*. A halálveszély pillanatában. És mindezt a változás után is leírja, amikor őszintén megszólalhat, mindezt továbbra is vállalja. Létében hordozza keresztényi mivoltát. A maga természetességében.

Az utolsó mondatok, amelyek a történetet zárják, így hangzanak: „Vajon megérem-e valaha a szabadságot, vajon eljön-e még egyszer az a világ, amelyben biztonságosan és otthonosan érezhetem magam? Keserűen megráztam a fejem: nem hiszem, nem hiszem. Aztán becsöngettem a sárga csillagos kapun...”

Ami már a visszatekintés első szava: **ÉS MÉGIS MEGÉRTEM**, Isten kegyelméből.”

Fóthy János a személyes jellemzés nagymestere lehet prózairodalmunkban. Finom megjegyzéseivel, arányosságra törekvő bemutatásaival egyként karakteres gonosz és jó szereplőit beidézti könyvébe, pokoljárásának bemutatása alkalmából. Hangsúlyosan a kötet zárása idejére időzíti a katolikus szemléletű író pokoljárását a nagy ünnepekre csoportosan engedélyezett szentmishallgatás bemutatására. Megismerjük, név nélkül, a közönyös, alkalmazkodó papot is, aki nem valószínű, hogy ezzel hivatását beteljesíthette:

Augusztus 15-én, Nagyboldogasszony napján, amely a születésem napja, végre azt is engedélyezték, hogy a katolikus vallásúak szentmisét hallgathassanak. Körülbelül negyvenen voltunk, akik reggel hét órakor a gyár igazgatósági épületének földszinti nagytermében berendezett kápolnába vonultunk. Az oltártól jobbra külön

csoportban helyezkedtünk el, a széksorokban csendőrök, pilótalegénység és gyári tisztviselők; tisztviselőnők csak eléggé gyéren foglaltak helyet. Volt a gyárnak egy fiatal papja, csinos, szőke fiatalember, akit kifogástalan reverendájában gyakran láttunk a gyárudvaron, vezető tisztviselők társaságában. Soha ránk sem nézett. Most sem, az oltárnál. Miközben hazafias frázisoktól puffogó, banális, lapos szentbeszédét mondta, szinte kínosan kerülte, hogy a sárga csillagos csoportra tekintsen, úgy tett, mintha észre sem venne bennünket. Leírhatatlanul keserű szájjal hagytam el a szentmise végén a kápolnát, az volt az érzésem, mintha Istent kerestem volna, és valaki közénk állt, le akart tagadni bennünket az Úr elől...

És ennek ellentétét is felmutatja, az emberség példáját, amely a papi hivatás teljes fokú beteljesítéseként jelenik meg „Isten kegyelméből”:

A következő misére Szent István napján mentünk. Kedvetlenül indultam el, félttem a múltkori csalódott keserűségtől.

De most a másik fiatal pap misézett. A szentbeszédben István királyról beszélt. Arról az országalapító királyról, akinek alkotását, a „szentistváni Magyarországot”, egy ideje annyit emlegetik, meghamisítva, elcsépelve ezt a fogalmat. Elmondta, hogy Szent István nem ismert faji különbséget, az ő államalkotói lángelméje éppen abban nyilatkozott meg, hogy a Magyarországon megtelepedett idegeneket beolvasztani, magához édesgetni, nem pedig elnyomni törekedett. Csak egyetlen idegen fajú veszedelmet ismert: a pángermán terjeszkedést. Ezzel a legkönyörtelenebbül szállt szembe, még saját sógorát, Henrik német herceget is a Lajtába fojtotta, amikor seregeivel Magyarországra tört. Beszélt a fiatal pap a faj és a vér mítoszáról, amelyről éppen most láthatjuk, hova sodorta azt a népet, amely ennek hódol a Krisztus igéje helyett. Beszélt a kereszténység szent fogalmát lejárató úgynevezett világnézetekről... Ámulatunk egyre növekedett a fiatal pap iránt, aki szinte állandóan felénk fordulva prédikált, mintha egyedül csak nekünk szólt volna szentbeszéde, és mintha egész magatartásával azt akarta volna kifejezni: ti megértitek, amit gondolok és mondok, ezeknek a többieknek úgyis hiába magyaráznám. Akinek füle van, hallja, akinek szeme van, lássa... – mondta az Úr Jézus.

Ez a szentbeszéd nem csak felemelt, megvigasztalt, nem csak kárpótolt a múltkoriért. Bátor tett volt ez a beszéd, hiszen olyan helyen hangzott el, ahol a „hívók” jelentékeny része Krisztus keresztjénél sokkal többre becsülte a – nyilaskeresztet. Angeli a fiatal pap neve, aki káplán volt Csepelen.

Érdekel, ki lehetett ez a fiatal pap. Csepelen emlékeznek-e rá? Felhívom a mostani plébánost. Sietve válaszol, temetésre indult éppen. De pillanatok alatt vágja az isztiméri születésű Angeli András nevét, aki mellett Pilisszentivánon volt valaha ő maga is káplán. Feleségem a szoba másik sarkában így már megtalálja az interneten az 1944-ben fiatal pap pályaképét, aki biai plébánosként emlékezetes alakja lett városának. Meg is találja a méltató emlékezést:

Vajon milyen kapcsolatban állhatott Juhász Ferencel, meg Hantai Simonnal, a város szülötteivel, nagyszerű, halhatatlan, világnagy művészekkel? Avagy amikor ő oda került, akkor már a nagy mesterek a fővárosban éltek? Ha pedig volt kapcsolatuk, az bizonyítja, hogy Biáról távoztuk után is tartották a kapcsolatot otthonukkal, és vallásukkal. Amikor kérdeztem, a név ismerősen cseng Juhász Ferenc özvegyének emlékezetében.

Bián mára utcát neveztek el róla. Juhász Ferencet pedig feleségének emlékezte szerint az izgatta, miért nem Bián temették el az évtizedekig itt volt plébánost. Kereste is, majd pedig kislányaival egy kirándulás alkalmával felkeresték sírját. Így neve egyszerre egyé forrott a valahai falu, ma város tisztelő emlékezetével, a hálás üldözött emlékiratában is megörögzült neve, és él örökké a magyar irodalom egyik legkiemelkedőbb klasszikusának életrajzi emlékezetében.

Ezúttal egyetlen szereplőjének követtem az életútját. Fóthy János a békévé forduló pillanatban olyan portréval ajándékozott meg „petróleumlámpája” fénye mellett, amelyet utóbb a valóság beteljesített. És ha egyetlen esetben ez pontosnak bizonyult, tanúskodhat arról, hogy a többi portréi is jellemző és életszerű képet rögzítenek. Fóthy János valóban a pillanatképek nagymesterévé nőtt ebben a könyvében.

Érdemes volt az újra kiadásra. Az újraolvasásra. És emlékezte megőrzésére. Kor-dokumentum és prózaírói remeklés egyszerre.

Polgár Csaba György: Szent Márton II.